

25 268 Zelfstandige bestuursorganen

35 165 Verkiezingen

Nr. 247 Brief van de minister van Binnenlandse Zaken en
Koninkrijksrelaties

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

Den Haag, 11 februari 2026

Hierbij doe ik u de evaluatie van de Kiesraad toekomen, die eind 2025 is uitgevoerd. Op grond van artikel 39 van de Kaderwet zelfstandige bestuursorganen ontvangen beide Kamers der Staten-Generaal elke vijf jaar een verslag ten behoeve van de beoordeling van de doelmatigheid en doeltreffendheid van het functioneren van een zelfstandig bestuursorgaan (verder: zbo).

De evaluatie gaat over de periode 2020-2024 en is uitgevoerd door Andersson Elffers Felix (AEF). De evaluatie heeft zich hoofdzakelijk gericht op de volgende thema's:

- ☐ Hoe heeft de doeltreffendheid zich ontwikkeld?
- ☐ Hoe heeft de doelmatigheid zich ontwikkeld?
- ☐ Hoe heeft de governance zich ontwikkeld?

De Kiesraad maakt momenteel een ontwikkeling door tot verkiezingsautoriteit met bijkomende wettelijke taken. De evaluatie is daarom niet enkel gericht op de uitvoering van de taken in de afgelopen jaren, maar tevens is vooruitgeblikt naar de doorontwikkeling in de komende periode. Naast de status van zbo is de Kiesraad een permanent adviescollege. De Kiesraad heeft daarbij de wettelijke taak om de regering en beide Kamers der Staten-Generaal van advies te dienen in uitvoeringstechnische aangelegenheden die het kiesrecht of de verkiezingen betreffen. Deze adviestaak is op 1 januari jl. met het inwerkingtreden van de wet kwaliteitsbevordering uitvoering verkiezingsproces uitgebreid naar een algemene adviesbevoegdheid over aangelegenheden die verkiezingen betreffen.

Conclusies

Hieronder geef ik kort de belangrijkste conclusies weer, geciteerd uit het rapport.

Doeltreffendheid

De evaluatieperiode kende uitzonderlijke omstandigheden en grote veranderingen

De taakuitvoering van de Kiesraad werd sterk beïnvloed door de coronapandemie, nieuwe procedures en de voorbereiding op een bredere wettelijke rol. Desondanks verliepen de verkiezingen in zowel de coronajaren als het complexe verkiezingsjaar 2023 goed. De Kiesraad wist de uitdagingen adequaat te hanteren door extra inzet, nauwe samenwerking met ketenpartners en een lerende houding.

De Kiesraad borgde betrouwbaarheid en doeltreffendheid in zijn taakuitvoering

De Kiesraad heeft zijn wettelijke taken met hoge zorgvuldigheid uitgevoerd en droeg daarmee aantoonbaar bij aan betrouwbare en transparante verkiezingen. De uitvoering verliep zonder ernstige incidenten en ketenpartners typeren de Kiesraad als deskundig en professioneel. Ook de adviestaken werden effectief vervuld: adviezen waren tijdig, bruikbaar en kwamen tot stand in goede afstemming met betrokken partijen. Het lerend vermogen en de proactieve voorbereiding op de uitbreiding van taken versterken de doeltreffendheid van de Kiesraad en met deze uitgangspunten wordt de toekomstbestendigheid van de organisatie goed geborgd.

De transitie naar verkiezingsautoriteit werd zorgvuldig vormgegeven

De Kiesraad zette in de evaluatieperiode belangrijke stappen richting de rol van verkiezingsautoriteit. De transitie kende fricties – zoals personeelsverloop en een moeizame start van nieuwe softwareontwikkeling – maar deze hadden geen merkbare impact op de uitvoering van kerntaken. De stapsgewijze overdracht van taken en versterking van de interne capaciteit getuigen van een zorgvuldige aanpak. Zichtbaar voor ketenpartners in deze transitie is met name de ontwikkeling van de Kiesraad naar een organisatie die steeds meer een proactieve rol speelt in het ondersteunen van de uitvoering; een rol die nadrukkelijk wordt verwelkomd.

De interne organisatie professionaliseerde en verstevigde haar fundament

Met de uitbreiding van taken is het bureau van de Kiesraad heringericht, zijn werkprocessen verbeterd en is de samenwerking tussen raad en bureau versterkt. Dit markeert een belangrijke maar ook noodzakelijke professionaliseringsslag die de continuïteit van kennis en kwaliteit waarborgt. Tegelijkertijd blijft verdere versterking van kennisborging en samenwerking van belang nu de organisatie de uitwerking van nieuwe taken en rollen in praktijk verder gaat ondervinden.

Doelmatigheid

In een periode van stijgende kosten en transitie werd doelmatigheid weinig geëxpliciteerd

Efficiëntiesturing was de afgelopen jaren geen prioriteit, wat begrijpelijk is gezien de focus op transitie en taakuitbreiding. Inmiddels is de financiële sturing verbeterd en is meer structuur ontstaan. Hoewel het beperkt mogelijk is de stijgende kosten te relateren aan kwaliteit of kwantiteit van de uitvoering van taken, zien we op hoofdlijnen dat middelen doelmatig werden ingezet in het kader van de taakuitbreiding en benodigde capaciteit en investeringen in kwaliteit, bijvoorbeeld automatisering van processen. Nu de organisatie de komende jaren waarschijnlijk stabiliseert, ligt er een kans om doelmatigheid explicieter te verankeren in beleid, monitoring en verantwoording.

Governance

De governance is versterkt en de samenwerking verdiept
De invoering van de driehoek, interne commissies en een duidelijker governance-arrangement markeren een forse verbeterslag van externe en interne sturings- en samenwerkingsafspraken. De Kiesraad weet een goede balans te bewaren tussen samenwerking en onafhankelijkheid. We zien de korte lijnen hierin helpend, wat overigens geen vanzelfsprekendheid is bij een onafhankelijk orgaan als de Kiesraad. Tegelijkertijd zien we dat de nauwe samenwerkingsrelatie(s) geen afbreuk doen aan de onafhankelijkheid van de Kiesraad, die actief wordt bewaakt en gerespecteerd in de driehoek. De uitdaging voor de komende periode is om die balans te behouden nu verwachtingen van ketenpartners groeien en nieuwe taken verdere afstemming vragen. Dus ook in een dynamiek waar mogelijk vaker aan de Kiesraad 'wordt getrokken', is het van belang de onafhankelijkheid effectief te bewaken zonder dat dit ten koste gaat van samenwerkingsrelaties.

De conclusies van AEF onderschrijf ik. De Kiesraad heeft de wettelijke taken allen tijdig en goed uitgevoerd in een periode van bijzondere omstandigheden zoals extra verkiezingen en corona. Daarnaast heeft de Kiesraad de transitie naar verkiezingsautoriteit naar mijn mening voortvarend en met succes uitgevoerd, waarbij de samenwerking met de betrokken stakeholders verder is verbeterd. Ik spreek dan ook mijn waardering uit voor de constructieve wijze waarop de Kiesraad en de betrokken ketenpartners hieraan hebben bijgedragen.

Aanbevelingen

Op basis van de bevindingen heeft AEF vijf aanbevelingen gedaan waaraan de Kiesraad, in samenwerking met BZK en ketenpartners, de komende jaren kan werken. De aanbevelingen uit het rapport

worden hieronder geciteerd (zie schuingedrukt). Daarbij is per aanbeveling aangegeven op welke wijze de Kiesraad en ik, ieder vanuit zijn eigen verantwoordelijkheid daaraan opvolging zullen geven.

1. Blijf de uitwerking van de nieuwe rol van verkiezingsautoriteit kritisch volgen

De transitie van de Kiesraad naar verkiezingsautoriteit geniet momenteel breed draagvlak en zal zich de komende jaren verder ontwikkelen. De ontwikkeling van de kwaliteitsbewakende taak kan op gespannen voet komen te staan met de ervaren beleidsruimte bij sommige gemeenten.

Aanbeveling:

Blijf actief in gesprek met ketenpartners om tijdig te signaleren waar zorgen of risico's reëel zijn en kunnen uitmonden in uitvoeringsknelpunten. De Kiesraad heeft hierin, samen met het ministerie van BZK als stelselverantwoordelijke, een gedeelde verantwoordelijkheid.

Opvolging:

Het organiseren van de verkiezingen is een gezamenlijke verantwoordelijkheid en opgave. De Kiesraad vindt het belangrijk in goed contact met gemeenten te zijn. Dit gebeurt door gesprekken en waar nodig afstemming met de partners uit het samenwerkingsplan en door ook in 2026 op werkbezoek te gaan bij verschillende gemeenten om hier informatie op te halen over het perspectief van de gemeenten. Dit wordt verwerkt in de ondersteuning van de verkiezingsketen richting gemeenten, onder meer met factsheets, handleidingen en een informatiepunt verkiezingen. Daarnaast overleggen vertegenwoordigers van het ministerie van BZK, de Vereniging Nederlandse Gemeenten en de Nederlandse Vereniging voor Burgerzaken op structurele basis op operationeel, strategisch en bestuurlijk niveau met de Kiesraad om gezamenlijk uitvoeringsknelpunten tijdig te signaleren en mitigeren, in het bijzonder vanuit wetgevingsperspectief.

2. Investeer in kennisborging, samenwerking en personele continuïteit

De ingezette professionalisering is een belangrijke stap geweest, maar structurele borging van kennis en samenwerking blijft essentieel voor continuïteit en wendbaarheid. Nu de organisatie een inhaalslag heeft gemaakt, is het belangrijk dat deze ontwikkeling niet verslapt.

Aanbeveling:

Bouw verder aan duurzame kennisborging via documentatie, roulatie van taken en strategische personeelsplanning. Blijf daarnaast investeren in de samenwerking tussen raad en bureau.

Zo wordt de afhankelijkheid van individuen verkleind, blijft de advisering consistent en kan de organisatie soepel inspelen op nieuwe taken.

Opvolging:

De Kiesraad werkt ook in 2026 aan structurele borging van kennis, onder andere door het organiseren van interne kennisbijeenkomsten. In 2023 is de Kiesraad gestart met het werk vastleggen in procesbeschrijvingen zodat kennis duurzaam is gedocumenteerd. Deze procesbeschrijvingen zijn inmiddels voor alle verkiezingsprocessen afgerond en worden actief gebruikt en bijgehouden. Voor andere (interne) processen worden er nog nieuwe procesomschrijvingen gerealiseerd in 2026. Tot slot wordt er dit jaar een meerjarig strategisch personeelsplan opgesteld waar onder meer naar wendbaarheid en doorstroom wordt gekeken.

3. Versterk de strategische positionering in het maatschappelijk krachtenveld

De veranderende maatschappelijke context vraagt om een zichtbare, gezaghebbende en tegelijkertijd onafhankelijke positie. De Kiesraad kan hierin richting geven door expliciet te maken hoe zij zich wil verhouden tot het publieke debat over verkiezingen, het kiesstelsel en democratische waarden.

Aanbeveling:

Ontwikkel een strategie om de publieke legitimiteit te versterken, door transparant te communiceren over het werk en waar passend actief deel te nemen aan het maatschappelijke gesprek over verkiezingsintegriteit. Werk samen met ketenpartners om desinformatie te bestrijden en het vertrouwen in het verkiezingsproces verder te versterken.

Opvolging:

Uit de evaluatie is gebleken dat de onafhankelijke positie van de Kiesraad thans goed functioneert en dat de Kiesraad in de ontwikkeling tot verkiezingsautoriteit een stevigere positie heeft verworven bij de borging van betrouwbare verkiezingsuitslagen. Tegelijkertijd draagt de Kiesraad vanuit de rol als onafhankelijk adviescollege met strategische adviezen bij aan het maatschappelijke debat over verkiezingen. En ondersteunt de Kiesraad als expertisecentrum gemeenten en kiezers doormiddel van goede en correctie informatie over het verkiezingsproces. Het verkiezingsproces is een gezamenlijk proces, waar alle betrokken partijen vanuit hun eigen verantwoordelijkheid aan bijdragen. Een blijvend vertrouwen in het verkiezingsproces is dan ook een gezamenlijke uitdaging. In de brieven van 4 juli¹ en 28 oktober² jl.

¹ Kamerstukken II, 2024/25, 36 552, nr. 12

² Kamerstukken II, 2024/25, 35 165, nr. 97

heb ik uw kamer reeds geïnformeerd hoe ik de risico's op buitenlandse beïnvloeding, desinformatie en inmenging bij onze verkiezingen in de gaten houd, hoe ik daarmee omga en de rol van de Kiesraad hierin.

*4. Houd aandacht voor doelmatigheid in de bedrijfsvoering
Nu de organisatie stabiliseert na een periode van verandering, is het moment aangebroken om de aandacht te verbreden van 'goed uitvoeren' naar 'doelmatig uitvoeren en continu verbeteren'. Daarbij onderschrijven we dat doelmatigheid – zeker voor de Kiesraad – geen doel op zich is en niet in de weg moet staan van keuzes die de kwaliteit van het kiesstelsel en de betrouwbaarheid van verkiezingen versterken. Er is echter ruimte om explicieter en ook transparanter invulling te geven aan doelmatigheid.*

Aanbeveling:

Ontwikkel een systematische aanpak voor doelmatigheidsmonitoring en -sturing, waarbij de verhouding tussen middelen, resultaten en kwaliteit structureel onderwerp van gesprek is in bestuurlijke overleggen binnen de driehoek. Dit vergroot de transparantie en bewustzijn over hoe investeringen bijdragen aan effectiviteit, kwaliteit en verantwoording.

Opvolging:

Doelmatigheid is voor elk overheidsorgaan een constant aandachtspunt. De Kiesraad heeft vanuit zijn onafhankelijke positie en wettelijke taken een vast budget dat conform de vigerende zelfstandige begrotingsafspraken wordt beheerd. De Kiesraad kijkt doelbewust naar de inzet van de beschikbare middelen, wat onder meer blijkt uit het feit dat het beschikbare budget in de evaluatieperiode geen enkele keer is overschreden. Daarnaast wordt dit jaar binnen de driehoek met het ministerie van BZK en de Kiesraad een overleg georganiseerd om de doelmatigheid te bespreken en de opvolging van de aanbeveling te concretiseren.

*5. Gebruik deze evaluatie als nulmeting voor de volgende cyclus
Deze eerste zbo-evaluatie van de Kiesraad vormt een waardevol uitgangspunt voor de volgende wettelijke evaluatie over vijf jaar.*

Aanbeveling:

Gebruik de bevindingen uit deze evaluatie als nulmeting. Richt de volgende evaluatie niet alleen op de verplichte thema's, maar ook op de belangrijkste succesfactoren en aandachtspunten van deze periode en de mate waarin de Kiesraad en ketenpartners daarop hebben voortgebouwd.

Opvolging:

Het is van belang om de ontwikkelingen van zelfstandige bestuursorganen over langere tijd te volgen. De bijgevoegde evaluatie zal bij de volgende evaluatie als input meegenomen worden door het uitvoerende bureau om de ontwikkelingen te vergelijken. Daarnaast zal bij de volgende evaluatie de opvolging van de aanbevelingen meegenomen worden.

Afsluitend

De Kiesraad heeft de afgelopen jaren op een zorgvuldige manier invulling gegeven aan de taken en verantwoordelijkheden. In de komende periode worden de aanbevelingen uit de evaluatie opgevolgd. Ik zal daarin waar nodig ondersteuning geven vanuit mijn rol als stelselverantwoordelijke. De verkiezingen als fundament van de democratie worden daarmee toekomstbestendig geborgd.

De minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties,
F. Rijkaart